

Begravning

Dödsbudsskapet. Som tidningarna på lands-
bygden förr voro ytterst få och långt ifrån all-
männa, kommo dödsannonser i allmänt bruk
sent, kanske omkring sekelskiftet. Örtstidningar
är voro endast veckotidningar (för S. ö. bo mest
Sk. Annonsblad. Sk. Veckobladet). Djävling medelst
kort, tillkom nog något före. De första jag sett voro
reliefpressade med kors och palmkvistar samt
andra symboler. Dessförinnan delgavs budskapet
av den alldeles auktoritativa. Öfrigt på sidan
fanns alltid någon person villig buda tillaget
som i senaste tid bestod av byas invånare, längre
tillbakå flera byar, och även hela roten för ha
varit brukligt. Bylaget bjöds mangrant, såväl
rika som fattiga. De som ej hade lämpliga sorg-
kläder eller inte hade råd bekosta begravning
krans, som vid sekelskiftet ofta bestod i en

ACC. N:R **M. 11332:2.**

s.k. "tjökbekrans" av stål-tröd, klädd med svarta
och vita glaspärlor och dito stavar, samt i mitten
en "frälsarebild" e. d. under kupigt glas, eller också
av prässade och målade plåtblommor och blad,
dessa tacka "öter-bär" och blevo di ihigkomna
dagen eller andra dagen efter med traktering. Bög-
na erbjödo sig hjälpa till i köket, karlarna
ibland skötte och passade hästarna öf begrav-
ningsföljet, och dessa samtliga fick sin förtäring
i köket, eller annars avsides. Längre tillbaka
i tiden fanns det "ligbäare", antingen den
person som vid gravölet skulle tjäntgöra som
"friaktör", eller äggen annan. Har öfverinstane
hört från Förringtofta sku. att rotebuckten anmoda-
des i första hand, som "ligbäare". Denne skulle
öfver deltaga i rotebondas begravning, klädd i
uniform. Flaggor och floggstänger började bli
i bruk hos en och annan boade 1900-1910, och

2/
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

så smörningom infördes också bruket av sorge-
flaggning på halv stång.

Den döde. Begravning.

Närmaste anhörig stöt till den dödes ögon, efter-
levande make eller maka, föräldrar eller barn.

Endast om ögonlocken ej ville bli nere, lades sit-
vermynt över. Kanske allmänna bruk längre
tillbaka. Man höjde upp hakan med en psalmbok,
så mannen tillslöts. Man lade i regel ögon vit

duk över ansiktet. Från tidig barndom har jag sett
^{exempel på} att en ullsax lades på likets bröst, man var för...

frölig och mycket signeri. Tvättningen av liket skedde
snarast möjligt, ävensom klädsel av liket, men
som i regel kistan skulle bemålningas först, så
dröjde det ibland ett par dagar med klädseln.

Denna utfördes av en kvinnlig person som brukade
ha som bisyssla att tvätta lik. Sömmerskan som
sydde klädsel hjälpte till med klädseln. Ibland

ACC. N:R M. 11332:4

⁴
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

åge den döde särskild påförband sydd lik-
skjorta, särskilt kinnorna som måna om
att ha en licksärk i beredskap, i vissa fall
kunde det vara brudlinnet, men detta sällsynt.
Fick inte den döde det linne med sig, som han
sagt till om, brukade han spöka. Det är bara
ett knäppt tiotal år sedan ett dylikt fall in-
träffade i nojden. Sedan maken grävt ner lin-
net ifröga i gravkullen, slutade spökerierena.
Den döde lades före kistläggning på "~~lysträda~~"
"l. g. fjela" som lades på bänkar eller stolar.
Oftast fick ett träsofflock bli underlag. Säng-
kläderna bars ut till luftning, sängkålen brändes,
och mot liklakten brändes enris där den döde
legat före döden. I likrammet placerades granris,
eller brist på detta tallris eller enris. Till lik-
klädsel köptes omkring 1900 vit madapolam, längre
tillbaka var det nog linne.

ACC. N:R **M.11332:5.**

5/
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Längre tillbaka fick den döde utvättade, vita strumpor på sig. Det var endast själsmördare som fick behålla kläderna på sig han haft vid avdagatogandet. Till sist upphörde detta bruk. Har endast hört om en flicka som klöddes till grund i kistan. Det var Lilly Hammar i Klippan som dog i spanska sjukhuset före 1920. Hennes tilltänkte svärfader, L:n Kinsdgren ville o.s. bekostade detta. För att den döde ej skulle gå igen, lögts liket ut genom en bakdörr begravningsdagen eller genom ett uttaget fönster, detta spikades skyndsamt igen tills begravningsklockorna ljudit o.s. den döde sjuvats till ro. Takttog detta vid Försälder, alltså 1898, d:en gosse från Hjälmsrud. Förlingtafta sk. begravs genom fönster, fast dörr fanns vidare d:en änkan Pius Vondel, Böhus s. s. begravs bakdörr som spikades / ävensom när Alfred Jönsson, Böhus.

6
begravd och sist 1901 eller 1902, när fru Dotilla
Dock i Åmst, Perstorps skn. begravd / bakdörr
som öppnades / Sedan dess tycks det braket
ha upphört. Vidrörning av en döds hand bort-
tog vörter, efter likfärdens färd mot kyrkan
kunde man också, genom att tvätta vörterna i
den fluktighet som uppstift i ett hjälspråk,
uppnå samma resultat: vörternas försvinnande
Käglare tillbaka lit man gärna ~~de~~ döde behålla
sina vigselringar om de hade sådana, seder-
mera har detta upphört.

Likkammar. Varierade, allt efter lögenhet.
Helt ett litet avsidigt liggande rum, som ej
behövdes till begravningskåset, eller vid för-
beredelserna hör till. Ibland avdelades ett rum
med lakan till likkammar, ibland fick en loge,
en huggebod, vedbod e.d. tjänstgör-a. Lakan
kring väggarna, även som för fönster. Har väl

ACC. N:R M. 11332:7.

7.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Knappast upphört ännu fullständigt. Grönt ris
av gran, fur och en till såväl pryddad, som för
att förtaga l. l. lukt. Vita blommor och blå,
men sällan röda användes till pryddad. såväl
i likkammare som till att lägga i kistan, på
bröst och kring huvudet av den döde. Tändre-
tid gick många för att se l. l. l., även icke an-
höriga. 1898 var vi en hel skolklass för att
se två lik i grangården, och jag var ofta,
(d. v. s. 5-6 ggr.) med mor eller morfar i sam-
ma ärende. Då tändel ljus vid kistan, men stäck-
tes igen då vi gick. Betr. fraktering eller ej,
minns jag ej. troligen inte då.

Likvaka skänd. Bland allmoget i minstone.

Kistan gjord av furubräder, mötades svart
Detta afhördes av någon bysarkare. Bortland-
tag fanns ej fr. r. Man använde bärdukar,
s. k. "ligkaundug", som tillhörde "liglaust" gemen-

samt. En och annan familj hade egna sidan-
dukar, som gick i arv. Sedermera blev det
så att kyrkan lånade ut dylika, genom någon
av kyrkovördarna. Begravningsdagen var locket
av kistan till strax före avfärden, då manliga
anhöriga lade locket på och fäste detta, med
spik eller skruvar. De flesta begravningsgäs-
terna ville se liket, fast de som voro i graven
och de som hade fallandesjukan ej borde göra
detta, ej heller gå fram och se ner i graven.
Likvagn. Vanliga flakvagnar, men senare
spädbarnsvagnar med borttagna säten, kläddes
med gransis och användes vid l.k.-transport.
De första likvagnarna kom i bruk omkring 1915.
Anskaffades visst av kommun och kyrka gemen-
samt. Äldre Thelander-Sörensen, Perstorp höll först
börstar till likvagnen samt kusk. Hästarna
hade endast bästa seldonen, inga täcken e. d.

Uttärdstal. så gott som bortlagt nu. Det är omkring tio år sedan jag hörde det sista. En psalm läses ibland, eller sjunges en sång (de frivilliga). Till omkring 1900 höll min morfar alla uttärdestal i den trakten, som mest bestod av bibeltal. Vidare "Sjäng han ud l. ged." Detsamma gjorde en f. d. militär Olof Kjellson i Ebbarp. (frivillig) till efter 1910. Detta skeddde efter kistan utbärande från l. l. kammarer. Den sattes ned på låga bockar, senare sattes den först på l. l. vagnen. Fotändan av kistan bars före.

Begravningsprocession (med vagn)

Först vagn med prästarna och dess bärare, samt så många av bärarna som fick plats. Sedan l. l. vagnen med endast kusk, möjligen en bärare i händelse av platsbrist i första. Sedan de närmast sörjande. Därefter skyttarna efter rang eller beskaffenhet. Parhöstskyttar före ambivagn.